

היפה היפה ראש השנה

עשרות אלפי יהודים מארץ ישראל נוחתים היום בעיר אומן, להתפלל סביב קברו של ר' נחמן מברסלב. אלא שבדיוק לפני 215 שנה עשה ר' נחמן את הדרך בכיוון ההפוך, ושמע את תקיעות השופר בחיפה שבארץ ישראל. אלמלא מסעותיו של נפוליאון, ייתכן שהרב גם היה נשאר באן, וחוסך לרבים כל כך את כרטיסי הטיסה לאוקראינה

יוסף סטפנסקי | איור: דורון ינטל ברנר

"זנבנם אז רבינו זיל לארץ ישראל ובא למקום הנכסף אליו בהשתוקקות ונענגעים מאור ומסר נפשו והשליך נפשו מנגד בשביל זה. וגדל עוצם השמחה שדחה לו באותו הרגע שעמד על ארמת הקודש אי אפשר לשער ואי אפשר לבאר אף אפם קצרו"

(מסעות ארץ ישראל, אברהם יערי)

מ ראש השנה ועד ערב פורים של שנת תקנ"ט (1798-1799) שהה רבי נחמן מברסלב בארץ ישראל. זו הייתה תקופה גורלית לא רק בחייו, אלא גם בתולדות הארץ: באותם ימים פלש נפוליאון ממצרים, בתקווה לכבוש את ארץ הקודש בסערה ולהמשיך ממנה אל דמשק וקושטא. מסע <ההתרוכמות הדוחנית של הרב מברסלב ומסע הכיבוש של המצביא הצרפתי

צילום: ד"ר אבישי טייכר

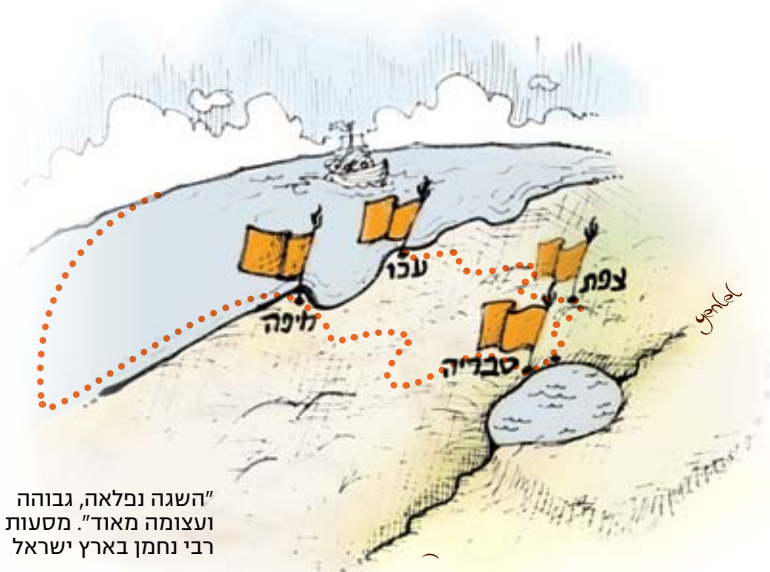
עד היום עומד היפה
בטבריה המגדל היפה
הנטוי (בתמונה למעלה), גבוה וכולט מעל
שפת הים. הוא ניצב בקצה
המזרחי של החומה התורכית,
שהייתה כבר בנויה בימי רבי
נחמן. אולי אפילו ממגדל זה
היה הרב תלוי ועומד מעל
הים, עד ש"נשא לבו לשמיים"
וניצל. כיום האתר מוחזק על
ידי הכנסייה האורתודוקסית,
והוא סגור ומסוגר

הצטלבו לנקודה אחת, כשנפוליאון הגיע לשערי עכו בעוד ר' נחמן ומשמשו לכודים בתוך העיר. תלמידו המובהק של רבי נחמן, ר' נתן בן ר' נפתלי הירץ שטרנהרץ מנימירוב, תיעד את קורות רבו בארץ ישראל. בזכותו ניתן לדעת באילו מקומות ביקר והיכן שהה באותם חודשים רוויי מתח סמוך לבואו של נפוליאון, "עד שנשמע שהצרפת יבוא בקרוב לעכו". לבסוף חזר ר' נחמן לגולה, בשל מחויבותו לחסידיו וזכות הקשר הנפשי שלו עמהם, או בלשונו: "על מנת להחזיר אותם למוטב, כי זה גדול מן הכול". עם זאת נראה ששהייתו בארץ ישראל היא שסיפקה לו מבחינתו את החוסן הנפשי הדרוש כדי להנהיג את עדתו עד למותו בשנת 1810, והוא בן 38 בלבד. אף שהמסע שלו לארץ ישראל – שבמהלכו ניצל ממוות יותר מפעם אחת – נחשב למאורע החשוב והמשפיע ביותר בחייו, הוא נשכח לעתים ממעריציו הרבים הנהדרים לקברו באומן. הציטוטים המופיעים בהמשך לקוחים מתוך 'מסעות ר' נחמן מברסלב', א' יערי, 1976, עמ' 478-500 (שמביא מהספר 'מסעות הים', ווארשה תר"ו, 1846); ומתוך 'נסיעתו לארץ ישראל' בספר 'חיי מוהר"ן', הוצאת קרן ר' ישראל דב אודסר, ירושלים (הודפס לראשונה בספר 'שבחי הר"ן', לבוב תרכ"ה, 1864). על סמך המידע המופיע במקורות הללו ניתן לנסות ולהצביע על המקומות המרויקים שבהם שהה הרב מברסלב, ושמהם שאב תעצומות.

חיפה: השליט הזיז את העיר

בערב ראש השנה תקנ"ט (10 בספטמבר 1798) עלו ר' נחמן ומשמשו האישי ר' שמעון לחוף בחיפה. קדמו לכך תלאות רבות ביבשה – כנסיעה שהחלה במדברדיבקה, המשיכה דרך ניקולאיב ואודסה, והסתיימה בקושטא – ואחר כך בים השחור ובים התיכון. למעשה תכנן רבי נחמן להגיע לחוף יפו, אלא שהתורכים חשדו כי הוא מרגל צרפתי, ולא אפשרו לו לרדת שם ליבשה. ברדתו אל החוף, כך מספר תלמידו, פסע ר' נחמן ארבע אמות, ושמתו לא ידעה גבול. הרב ומשמשו מיהרו להתכונן לחג, והשתתפו בתפילות בבית הכנסת של יהודי חיפה. היכן היה בית הכנסת הזה? באותה שנה, 1798, כבר מלאו 30 שנה למשכנה החדש של

טבריה: איש הבליעל נכנע ובכה
 בחול המועד סוכות, כך מספר התלמיד, הלך ר' נחמן עם הציבור היהודי הגדול למערת אליהו, וגם בשמחת תורה בילה בחיפה. באותה עת תקפו אותו עצבות ושיברון לב – אולי געגועים למשפחתו ולקהל חסידיו הקטן. הוא לא השתתף בהקפות שמחת תורה, והביע רצון לחזור לביתו. משמשו הפציר בו

"השגה נפלאה, גבוהה ועצומה מאוד". מסעות רבי נחמן בארץ ישראל

צילום: תלאש 90

ספינות הנוסעים התחלפה בספינות תותחיים. חומת עכו

להישאר בארץ ישראל ולנסוע לטבריה, וכך עשו. בהגיעם לטבריה, רכובים על חמורים, קיבלה כל העיר את פניו של רבי נחמן בכבוד גדול, כיאה לנינו של הבעל שם טוב. ביוצאים לקראתו היו גם קרובי משפחתו, צאצאי סבו ר' נחמן מהורידענקא, שנפטר ונקבר בטבריה. את שבת פרשת נח בילה רבי נחמן מברסלב בביתו של רבי אברהם קאליסקער, רב הקהילה החסידית של טבריה, ונרקמו ביניהם יחסי חיבה והערכה הדדית.

בטבריה שהה רבי נחמן כמה חודשים. בתקופה זו, כפי שמסופר ב'חיי מוהר"ן' בפירוט רב, הצליח לסייע לקהילה ואף להציל אותה מירי 'מסור' (כלומר 'מסור', מלשון), יהודי 'איש בליעל' שהגיע מחו"ל. אותו יהודי מונה כפקיד מטעם המושל התורכי, ועשה 'רעות גדולות' לאנשי טבריה. גם תחינותיהם של הפרענקען (היהודים הספרדים) בפני המושל לא עזרו. עד כדי כך הציק הפקיד לקהילה, כולל 'תפיסת גדולי העיר בשביה', שהגברים היהודים התחילו לברוח מהעיר, 'והייתה צעקה גדולה ובכיות רבות בכל בית ובית'. ואז בא רבי נחמן. בחוכמה ובעורמה, כך מסופר, הוא הצליח לגרום לאותו 'מסור' להכניע את עצמו תחת רגליו, ואף לומר תהילים 'בבכיה גדולה ודמעתו על לחיו'. כך ניצלה קהילת יהודי טבריה ממעשי העושק.

עוד הספיק רבי נחמן בזמן שהותו בטבריה להשכין שלום בין ר' יעקב שמשון, רבה של קהילת שפיטופקא שהגיע לטבריה, לבין ר' אברהם קאליסקער. הוא גם ביקר בקבר סבו, וזכה לעלות לרגל לקברי הצדיקים במירון 'ולשאר מערות' בגליל. הציונים המזכירים בשמם בכתבי תלמידו הם מערת רשב"י, מערת הלל, קבר שמאי ומערת הינוקא (בנו של רב המנונא שסיפורו מופיע בספר הזוהר), אך ניתן להניח שביקר בעוד רבים. דווקא לירושלים, יעדו המקורי בראשית דרכו, לא הספיק רבי נחמן לעלות. על פי הכתוב, הרב קאליסקער הוא שביקש ממנו שלא ילך.

בית הכנסת הטבריאני שבו התפלל ר' נחמן לפחות חלק מתפילותיו, קיים עד היום: בית הכנסת 'מתיבתא ר' יוחנן' של חסידי קרלין-סטולין, שנבנה ברובע

בערב שבת פרשת ח'יפה
זכור ירד ר' נחמן
לעכו, רק כדי לגלות
שהספינה המבוקשת כבר מלאה
באנשים הבורחים מהסכנה
המתקרבת. הרב ומשמשו נאלצו
להישאר בשבת בעכו אחוזת
הפאניקה, "והיה דוחק
גדול בעיר כי היה המקום צר להם
להביל ריבוי אוכלוסין כל כך,
והיה פחד גדול שם"

ראשון חסידיים בארץ. בית כנסת האר"י בצפת

צילום: מרים צחי

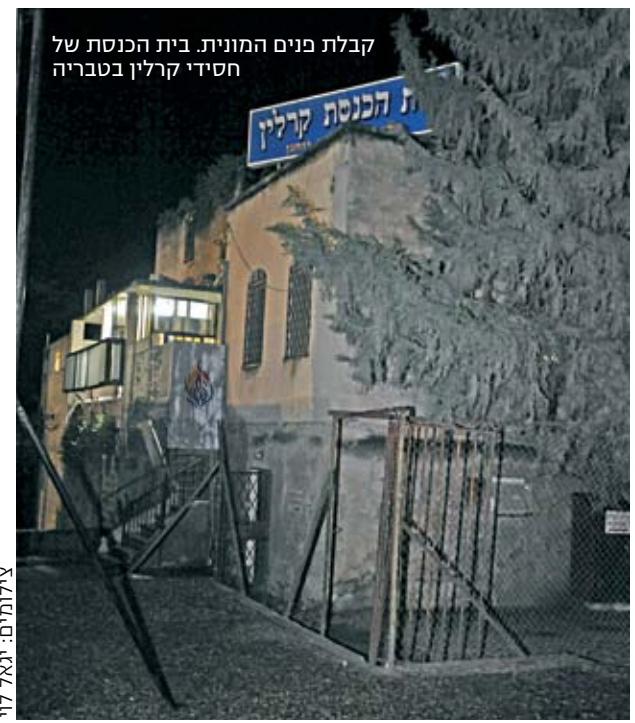
צפת ועכו: רעש גדול וצעקה גדולה

מטבריה עובר ר' נחמן כאמור לצפת. נראה שהוא ומשמשו נשארו בעיר ימים אחדים בלבד, בשבוע שלפני פורים. אין בידינו עדות או מסורת היכן בדיוק שהה שם הרב מברסלב, אך סביר להניח שהתפלל בבית הכנסת האר"י האשכנזי, שהיה אז בית הכנסת

צילומים: מורן מעיין

למעשה תכנן חיפה רבי נחמן להגיע חיפה לחוף יפו, אלא שהתורכים השדו כי הוא מרגל צרפתי, ולא אפשרו לו לרדת שם ליבשה. ברדתו אל החוף בחיפה, כך מספר תלמידו, פסע ר' נחמן ארבע אמות, ושמהתו לא ידעה גבול

צילומים: יגאל לוי

ליים. ומחמת המהומה הגדולה שהייתה בעיר כמעט שאחד תקע סכיניו בחברו... עד שמצא את רבנו זיכרונו לברכה שיושב בספינה מלאה מישמעאלים... וכשנתודעו יחד היה ביניהם שמחה גדולה.

הספינה יצאה מהנמל באותו יום ראשון, 17 במרץ 1799 (י' באדר ב' תקנ"ט), ופרקה את נוסעיה לספינה גדולה יותר בקרבת חיפה. זו הייתה ספינת תותחים תורכית 'עם אנשי חיל ישמעאלים, שהם פראי אדם'. התברר שר' נחמן טעה בספינה שעלה עליה בנמל עכו, ובמקום ספינת הנוסעים שבה הוזמנו בעבורם מקומות, הוא עלה עם משמשו על ספינת מלחמה תורכית.

רודוס ואיסטנבול: פדיון בכסף רב

זו הייתה ראשיתו של מסע מלא הרפתקאות וסכנות של ממש, 'וגדל הסכנה והאימה והפחד שהיה להם אז אין לשער'. יותר מפעם אחת כמעט טבעו בים, עד שבערב פסח הגיעו לאי רודוס, שתושבי היהודים פרו בכסף רב את ר' נחמן ומשמשו.

מרודוס המשיכו השניים לאיסטנבול, ואחר כך לגלאץ, עיר חוף ברומניה שאליה הגיעו בערב שבוועות. משם המשיכו לביתם, 'והשם יתברך היה בעזרם, וניצולו מכל: מדבר וחרב ורעב וצימאון ושב... ובחסד ד' נמלטו מכולם, ובאו לביתם בשלום: שלום בנפשו, שלום בממונו, שלום בתורתו, כי זכה להשגה נפלאה בארץ ישראל, גבורה ועצומה מאוד, עד אין סוף ואין תכלית'.

שלושה ימים לאחר יציאתם של ר' נחמן ומשמשו מעכו, ביום רביעי 20 במרץ 1799, הטיל נפוליאון מצור על העיר. בתום 54 ימי מצור ואלפי חללים משני הצדדים, הורה על נסיגה חזר למצרים. לאחר שנים יכתוב: 'אם עכו הייתה נופלת, הייתי משנה את פני העולם'. מאירך גיסא, אילו נפוליאון לא היה פולש כלל לארץ ישראל, ייתכן שרבי נחמן היה מרשה לעצמו להישאר כאן עוד תקופה ארוכה, ולא ממחר לברוח אל הים. ואילו כך אירע, חסידיו הרבים היו נהרסם היום לחגוג את ראש השנה בצפת או בחיפה, ולא באומן הרחוקה. ■

לתגובות: dyokan@makorishon.co.il

החסידים המרכזי ואולי היחיד ברובע היהודי. לצפת הגיעה באותה העת השמועה על נפוליאון, 'שהצרפת יבוא בקרוב לעכו'. כבר ב-7 במרץ 1799 (ל' באדר א' תקנ"ט) כבש נפוליאון את יפו, והחל בדרכו צפונה. ר' נחמן ומשמשו החליטו לחזור לביתם בחו"ל, ושלחו לעכו 'טלמטש', סוכן נסיעות, להזמין מקומות להפלגה. התוכנית הייתה לעלות על 'ספינה מרגאן שהיא בשלום עם כל האומות. וכשאותה הספינה מוציאה דגל שלה, אזי אין לוקחין לתוך הפלעין' - כלומר, איש אינו מעז לקחת את נוסעיה שבוים. הכוונה לספינת נוסעים של ראגוזה, היא דוברובניק, המרכז הימי החשוב שלחוף הים האדריאטי.

בערב שבת פרשת זכור, 15 במרץ 1799 (ח' באדר ב' תקנ"ט), ירד ר' נחמן לעכו, רק כדי לגלות שהספינה המבוקשת כבר מלאה באנשים הבורחים מהסכנה המתקרבת. הרב ומשמשו נאלצו להישאר בשבת בעכו אחוות הפאניקה, 'והיה דוחק גדול בעיר כי היה המקום צר להם להכיל ריבוי אוכלוסין כל כך, והיה פחד גדול שם באותה שבת... גם היה להם צער מה שלא הבינו לעצמם כלל שום אכילה ושתייה ליקח על הספינה'.

סוכן הנסיעות הגוי הספיק בשבת לשכור בעבורם מקום בספינת נוסעים תורכית, וזאת בזמן שר' נחמן התפלל שחרית - כנראה בבית הכנסת ע"ש הרמח"ל, הקיים עד היום בעכו העתיקה. בבוקר יום ראשון שלח ר' נחמן את משמשו לקנות מצרכים להפלגה הארוכה, אך הלה חזר בידיים ריקות, עת שהיה ר' נחמן 'מעומף בטלית ותפילין'. בינתיים הלחץ בעכו גבר, והפאשה אחמד אל-ג'אר הורה לתושבים שאינם נוטלים חלק בהגנת העיר להתפנות כדי להפחית מהדוחק, 'והיה שם רעיש גדול וצעקה גדולה בעיר ופחד ואימה גדול. ובשעת הרעיש הגדול ברח רבנו זיכרונו לברכה משם על (אל) הים, ולא הסתכל כלל על האישי (משמשו) שהוא היה נרדם'.

לאחר שהמשמש התעורר, הוא חיפש את רבו ולא מצאו. חרדה גדולה נפלה עליו, אך לבסוף התעשת. מפיהם של שכנים מבוהלים נודע לו שהרב הלך כנראה לכיוון הנמל. 'הזמין לו השם (למשמש) איזה פרענק, ונתן לו התיבה עם החפצים (של ר' נחמן) וברח עמו